

LOV: En vårdreform med barnsjukdomar

Innehåll

1	Sammanfattning	4
2	Bakgrund.....	6
2.1	Regeringens intentioner med LOV	6
2.1.1	Val bortom offentligt och privat	6
2.1.2	Stimulansbidraget	7
2.1.3	Skillnaden mellan LOU och LOV	8
3	Hur väl fungerar LOV idag?	10
3.1	Vikten av en rimlig ersättning.....	10
3.1.1	Ingen garanterad kundstock	11
3.1.2	Olika kostnader i olika kommuner.....	11
3.1.3	Villkoren måste vara stabila.....	12
3.2	Hanteringen av ickeväljare.....	13
3.2.1	Kommunerna bör inte monopolisera ickeväljarna	13
3.2.2	Vem som väljer har betydelse.....	13
3.3	Förfrågningsunderlagets kvalitet.....	14
3.3.1	Skallkrav försvårar egna initiativ.....	14
3.3.2	Kommunerna monopoliserar nattuppdragen.....	15
4	Resultat från verkligheten	16
4.1	Orimliga villkor för ersättningen.....	16
4.1.1	Felkalkylerad tid för olika moment drabbar brukarna	16
4.1.2	Obetalda restider	18
4.1.3	Kommunal underprissättning.....	20
4.1.4	Oseriösa aktörer	22
4.2	Begränsad förståelse för hemtjänstverksamhetens utmaningar	23
4.3	Kvalitetsbegreppet.....	24
4.3.1	Äldreguiden.....	24
4.3.2	Förutsägbarhet i affärsprocess ger möjlighet till planering	25
5	Hur kan barnsjukdomarna botas?	26
5.1	Det ska råda likabehandling mellan de kommunala och privata anordnarna	26
5.2	Gör valfrihetssystemet obligatoriskt	26

5.3	Ökat erfarenhetsutbyte mellan kommuner och företagare	27
5.4	Förbättrad affärsmässighet- kommuner ska inte gå med förlust ...	27
6	Referenslista.....	29

1 Sammanfattning

Från och med årsskiftet blev det möjligt för kommuner att ge medborgarna rätt att själv välja sin hemtjänst. Detta skedde inom ramen för den nya lagen om valfrihetssystem (LOV) som är frivillig för kommunerna att tillämpa.

Regeringens syfte med LOV är att uppmuntra valfrihet mångfald och entreprenörskap inom vården. Genom att valet av hemtjänst sker utifrån andra faktorer än pris vill man också stimulera en positiv kvalitetsutveckling.

Vårdföretagarna välkomnar LOV. Rätt använd kan lagen ge bättre valfrihet för brukarna och ett enklare upphandlingsförfarande för kommunerna. Men tyvärr ser vi att dagens sätt att tillämpa lagen innebär risker. I denna rapport som bygger på en undersökning om hur LOV tillämpas, redovisas problemen kring den nya lagen. De huvudsakliga slutsatserna från rapporten är:

- LOV har tydliga barnsjukdomar som måste åtgärdas
- Ersättningsnivåerna innebär orimliga villkor. Ersättningssystemen måste utvecklas för att stimulera valfrihet, entreprenörskap och kvalitet.
- Brist på konkurrensneutralitet mellan offentliga och privata utförare då kommunernas verksamheter tillåts gå med förlust.
- Bristande affärsmässighet. I vissa kommuner finns en dålig förståelse för utmaningarna med att starta och driva företag inom vård och omsorg
- Skev kvalitetsgranskning. Socialstyrelsens granskning har brister eftersom den ensidigt ser till personaltäthet, inte till personalens kompetens.

En särskilt påtaglig brist rör ersättningssystemen. Det finns exempel där kommuner inte ger ersättning för resor, dubbelbemanning, dokumentation, kompetensutveckling eller biståndsdiskussioner med brukaren. Utifrån sådana villkor är det svårt att se hur LOV ska kunna stimulera till ökad kvalitet eller locka nya entreprenörer som kan öka valfriheten.

En annan framträdande brist är kommunala verksamheter som drivs med förlust. Eftersom LOV inte ger någon garanterad kundstock åt nya aktörer i hemtjänsten är det orimligt att tro att reformen ska leda till att nya aktörer

åtar sig stora uppstartskostnader så länge som problemet med de kommunala förlustverksamheterna inte åtgärdas.

Vårdföretagarnas åtgärdsförslag är

- Sundare ersättningssystem som stimulerar valfrihet och kvalitet
- Transparenta ekonomisystem där kommunernas riktiga kostnad för äldreomsorgen redovisas och kopplas till ersättningsnivån.
- Gör LOV obligatoriskt så att regionala skillnader undviks och kontinuiteten i systemen säkras
- Stimulera till ett organiserat erfarenhetsutbyte mellan kommunen och privata utförare
- Nationell kvalitetsgranskning för att garantera kvalitet och kontinuitet för brukarna

Lagens syfte kommer aldrig att uppnås om LOV blir en förevändning för kommunerna att spara pengar på hemtjänsten. Det skulle spoliera en ökad valfrihet och entreprenörskap inom vården och i slutänden drabba brukarna. Därför behövs åtgärder nu som säkerställer att LOV blir den valfrihetsreform som regeringen lovat.

2 Bakgrund

Den 1 januari 2009 infördes lagen om valfrihetssystem, LOV. Det innebär att patienten eller brukaren får makten att välja vårdgivare, främst med avseende på äldreomsorg och verksamhet för funktionshindrade. LOV har karaktären av en ramlagstiftning och regeringen har i förarbetena uttryckt att det är upp till kommunerna om de vill införa valfrihetssystem och vilka tjänster som skall omfattas.¹ Detta innebär utmaningar för utförare som är verksamma i flera kommuner, eftersom tillämpningen av lagen ser olika ut i alla kommuner. Att ha sunda villkor för ersättningen är också en viktig byggsten i ett fungerande valfrihetssystem.

2.1 Regeringens intentioner med LOV

Under de senaste 10 åren har andelen privata företag inom äldreomsorgen närmast fördubblats och står nu för ungefär 15 procent av den totala marknaden. I dagsläget har 33 kommuner infört LOV och ungefär 200 kommuner har infört eller planerar att införa någon form av kundvalssystem. Från politiskt håll finns därför stora förväntningar på att kundvalet ska leda till större mångfald inom vården och i förlängningen en högre kvalitet för brukarna.²

Regeringens uttalade syfte med lagen är att stimulera till mångfald.³ Eftersom alla individer har olika preferenser gällande vård kommer dessa att välja olika sorters vårdgivare, så länge som vissa grundläggande kvalitetskrav är uppfylla.

2.1.1 Val bortom offentligt och privat

Idag handlar inte bara valet för brukarna om huruvida det offentliga eller privata ska utföra tjänsten utan också innehållet i den tjänst som erbjuds. Ett exempel är att många äldre har ett annat modersmål än svenska och därför kan man nu också välja att hemtjänsten utförs på ett minoritetsspråk. Den valfriheten medför ett ökat förtroende mellan vårdgivaren och

Ansvaret för vården

Ansvaret för vården delas mellan stat, kommun och landsting. Landstingens och kommunernas huvuduppgift är att vara huvudfinansiär och tillgodose de vårdbehov invånarna har. All vård förutom psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatri kan drivas av privata aktörer. Sedan januari 1992 har kommuner det huvudsakliga ansvaret för vård av äldre och funktionshindrade

¹ SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

² SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

³ SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

brukaren, särskilt eftersom många kan tappa sitt andraspråk när de blir äldre. När hemtjänsten kan tala samma språk som brukaren samt ha kunskap om den kultur brukaren kommer från blir det enklare för brukaren att uttrycka sina önskemål utan det extra förståelsehinder en tolk kan medföra. Detta är ett exempel på hur valfrihet i vården kan skapa innovativa lösningar och affärsmöjligheter för entreprenörer. Andra exempel är hemtjänst och särskilt boende med husdjurs-, eller HBT- profil.

LOV skall också ha en demokratifrämjande effekt. Genom att regeringen underlättat för kommunerna att skapa valfrihetssystem flyttas makten från politiker och tjänstemän till individnivå. Eftersom brukaren nu själv får avgöra vilken leverantör som får utföra de vård- och stödtjänster denne har rätt till får brukaren en starkare ställning i vårdkedjan.

Regeringen har också deklarerat att företagande inom vården ska underlättas.⁴ Vård- och omsorgspersonal får en större möjlighet att starta egen verksamhet eller välja andra, icke- kommunala arbetsgivare. Eftersom den kvalitetsbefrämjande konkurrensen nu också gäller arbetskraft kan reformen också ge bättre arbetsvillkor åt arbetstagare inom vården. Förhoppningen är att vårdyrket i förlängningen blir mer attraktivt, vilket också höjer kvaliteten på den vård som bedrivs. Detta uppmuntras av Vårdföretagarna, eftersom vi ser ett stort intresse i verksamheten att driva företag inom vården.

2.1.2 Stimulansbidraget

För att underlätta för de kommuner som ville införa ett valfrihetssystem har regeringen avsatt 300 miljoner kronor. Dessa kommer främst att fördelas mellan kommunerna och har också avsatts för Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting och Ekonomistyrningsverket.⁵

I dagsläget har 177 kommuner sökt stimulansbidrag och av dessa hade ca 30 stycken ett befintligt kundvalssystem. Kommunerna som ansökt om bidrag återfinns både i stads- och landsbygd, och folkmängden varierar mycket. Endast en fjärdedel av kommunerna som ansökt styrs av en vänstermajoritet, vilket innebär att initiativet varit mest populärt i borgerligt styrda kommuner. Att kommunerna är mycket olika både vad gäller geografiska förutsättningar och befolkningsmängd får naturligtvis

⁴ SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

⁵ SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

konsekvenser för hur implementeringen av lagen fortlöper och för de utmaningar som uppkommer.

2.1.3 Skillnaden mellan LOU och LOV

Den största skillnaden mot Lagen om offentlig upphandling (LOU) är att kommunen sätter ett fast pris för en tjänst och att utförarna får leverera en avtalad kvalitet till det priset. Detta innebär en förenkling både för kommunen och för utförarna då själva upphandlingsförfarandet nu är mycket enklare. LOV innebär därmed ett komplement till LOU som kan fortsätta att tillämpas för att upphandla vård.

När LOU infördes var syftet att åstadkomma objektiva kostnadseffektiva upphandlingar som premierar lägsta pris till en given kvalitet.

Historiskt har LOU också belönat storlek framför småskalighet. Om kommunen bedriver verksamheten är man säker på att uppdraget utförs men inte till vilket pris eller kvalitet. Om en stor privat leverantör utför uppdraget, kan man uppnå en given kvalitet, förhoppningsvis till ett lägre pris. Små vårdtjänstleverantörer riskerar

därför att slås ut vid stora ramupphandlingar då de inte har den kapacitet som krävs att driva hemtjänst i stor skala.

För framväxten av nya och små aktörer på vårdmarknaden kan LOV antas vara en välbehövlig förändring. När fler får välja, är chansen också större att fler väljer olika. Detta är något Vårdföretagarna, då olika utförare kan tillfredsställa olika behov hos brukarna.

Vårdval i landstingen

Tre landsting, Halland, Stockholm och Västmanland har infört vårdval inom primärvården. Under 2007 gav regeringen i uppdrag att utföra en utredning (Vårdval i Sverige (SOU 2008:37)) hur fri etablering kan införas i primärvården. I april 2008 lämnade utredningen ett delbetänkande med ett förslag på ett obligatoriskt valfrihetssystem.

Förslaget innebär att ett grunduppdrag för primärvården fastställs nationellt och landstingen kan komplettera detta utifrån lokala förutsättningar och därmed forma sitt eget vårdvalssystem. Alla vårdgivare som uppfyller de krav som ställs har rätt att etablera sig i primärvården med offentlig ersättning. Vårdvalet i primärvården skall dock inte blandas ihop med LOV som reglerar kommunal vårdverksamhet, främst inom hemtjänsten.

Olika former av överlåtelse

Driftsentreprenad: en kommun ålägger en extern leverantör med att skriftligt avtal att utföra en eller flera tjänster i en sammanhållen verksamhet. Kommunen är fortfarande verksamhetens huvudman och bestämmer därmed verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet.

Privatisering: Kommunen avsäger sig ansvaret för drift och finansiering av verksamheten. Man kan också avyttra tillgångar. När en privatisering är genomförd mottar inte verksamheten någon offentlig finansiering

Checksystem: Värdet på checken symboliserar en viss köpkraft på marknaden för offentligt finansierade tjänster. Valfrihetssystemet bygger på att kommunen bjuder in externa leverantörer att konkurrera med dem och det är upp till brukaren hur checken ska användas.

Att tillämpa ett valfrihetssystem innebär inte några extra kostnader för kommunerna. Dock tror domstolväsendet att antalet överprövningar av LOU- beslut kommer att minska och därmed kostnaderna för domstolsprövning. Lagen medför också besparingar i form av att rättsläget klargörs inom ett område där osäkerheten tidigare varit stor.⁶ LOV ger också kommunerna ytterligare ett verktyg de kan använda för att konkurrenspröva sina verksamheter. För privata vårdgivare innebär lagen en regelförenkling vilket ska göra det lättare för privata entreprenörer att konkurrera med kommunen på lika villkor. Av denna anledning uppmuntrar Vårdföretagarna införandet av LOV- rätt tillämpad kan den ge en större rättssäkerhet för entreprenörer och ett enklare regelverk att förhålla sig till.

Syftet med rapporten är att ge en lägesbild ett drygt halvår efter att LOV infördes. Har den mångfald som utlovats verkligen skapats? Vilka inkörningsproblem ser våra medlemmar med lagen och på vilka sätt kan samarbetet med kommunerna fungera bättre? Vilka är beslutsfattarnas erfarenheter? Med denna rapport vill erbjuda konstruktiva lösningsförslag på LOV- reformens barnsjukdomar och skapa förutsättningar för en förbättrad relation mellan beslutsfattare och entreprenörer.

⁶ SOU 2008:15 Lagen om Valfrihetssystem

3 Hur väl fungerar LOV idag?

Redan ett drygt halvår efter LOV- reformen framträder flera barnsjukdomar. Bristerna gäller centrala delar i LOV som ersättningssystemet, förfrågningsunderlagen och konkurrensneutraliteten. Dessa visar att systemet inte är tillräckligt genomtänkt. Barnsjukdomar går dock att åtgärda genom justeringar i regelverket och ett ändrat beteende hos kommunen.

3.1 Vikten av en rimlig ersättning

Bristerna i ersättningssystem i de olika kommunerna är en av LOV-reformens allvarligaste barnsjukdomar. Ersättningen för den tjänst som ska utföras bestäms av kommunen, ofta av kommunfullmäktige, socialtjänstnämnden eller äldreomsorgsnämnden. Systemet för hur ersättningen regleras skiljer sig mycket åt mellan många kommuner. Det går heller inte att tala om ett pris, både innehållet i ersättningen och själva ersättningsnivån skiljer sig mycket åt. Detta är naturligt då alla kommuner är olika med avseende på geografi och antalet brukare, men försvårar jämförelsen mellan kommuner och utvärderingen av ersättningens villkor.

Exempel: Uppsala kommun	Tätort	Glesbygd
Personlig omvårdnad inklusive delegerad hemsjukvård och larminsatser samt servicetjänster, 07.00-22.00	329 kr	379 kr
Personlig omvårdnad inklusive delegerad hemsjukvård och larminsatser 07.00-22.00	380 kr	441 kr
samt ersättning per besök 22.00-07.00	61 kr	66 kr
Hemsjukvård, legitimerad personal, 07.00-22.00	339 kr	339 kr
Enbart servicetjänster, exklusive matlåda med leverans	312 kr	360 kr
Matservice inkl. leverans, ersättning per leverans	48 kr	48 kr ⁷

⁷ Uppsala Kommun

Exempel: Växjö kommun	Tätort	Glesbygd
För personlig omvårdnad utgår ersättning	282 kr	284 kr
För serviceinsatser såsom städ, tvätt, inköp mm utgår ersättning	282 kr	284 kr
Utföraren ersätts för tidsåtgång för åtgärder och restid i samband med larm efter särskild redovisning av utföraren.		
När utföraren distribuerar middagsmålet utgår ersättning med	47 kr	
Ersättningen kan komma att ändras under 2009.		
Utföraren erhåller ersättning för delegerade och ordinerade HSL-insatser* med:	282 kr	284 kr ⁸

3.1.1 Ingen garanterad kundstock

Inom ramen för LOV finns ingen garanterad produktionsvolym för de leverantörer som ingår avtal med kommuner. Tanken med detta är att utförarna själva ska attrahera brukare men i praktiken har systemet varit problematiskt. För en ny utförare är LOV förknippat med stora uppstartskostnader då man kan ha ett litet antal brukare som är spridda över ett stort geografiskt område. Som utförare har man heller inte rätt att säga nej till en brukare, i syfte att koncentrera och effektivisera sin verksamhet.

3.1.2 Olika kostnader i olika kommuner

Det är också av yttersta vikt att den upphandlande kommunen har den kompetens och fingertoppskänsla som krävs för att prissätta tjänsten rätt. Priset kan till exempel utgå från kommunens verkliga kostnad för hemtjänst i egen regi. På så sätt uppstår en form av konkurrensneutralitet mellan aktörerna och till ett givet pris skall man lyckas få fram bästa möjliga kvalitet. För att prissättningen ska kunna jämföras mellan kommuner och därmed utvärderas, har Sveriges Kommuner och Landsting introducerat ett begrepp som

KPB, kostnad per brukare

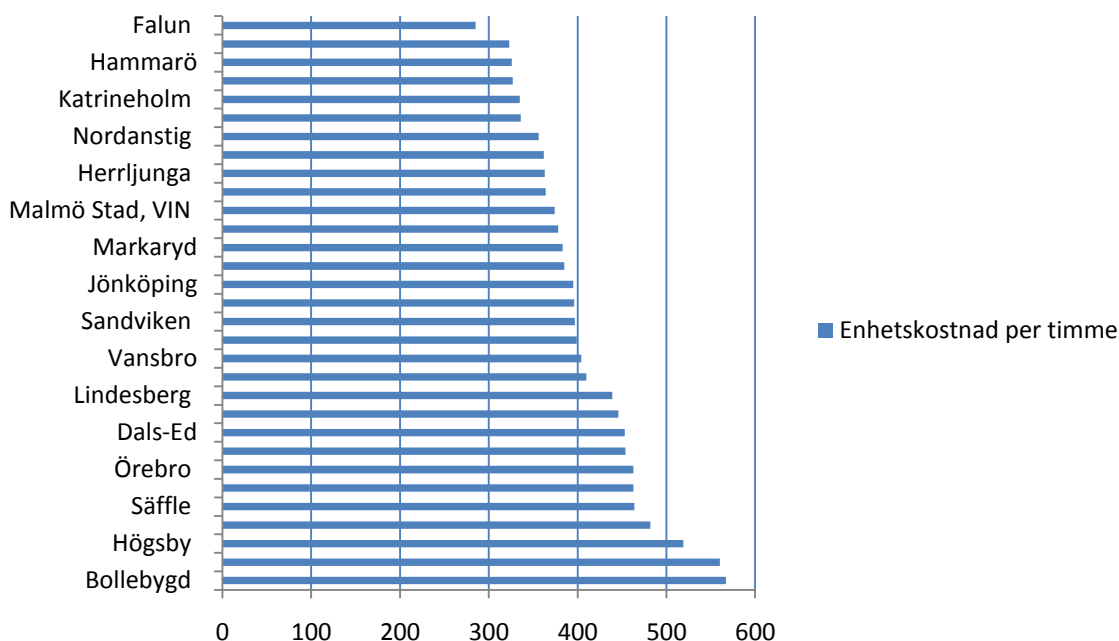
Kostnad per brukare är en metod för kostnadsberäkning i äldreomsorgen. KPB bygger på avidentifierade individdata. I en rapport från SKL 2006 framkom mycket stora skillnader mellan kommuner för kostnad per brukare. Ett exempel är kostnaden för beviljad hemtjänsttimme som ligger mellan 285- och 567 kronor. Orsakerna till detta kan vara befolkningens relativa ålder och vårdtyngd, produktiviteten i äldreomsorgen och personaltätheten.

⁸ Växjö Kommun

*Hälso- och sjukvårdslagsinsatser

kallas KPB, kostnad per brukare. Detta används idag av kommuner som referensmått vid egna beräkningar. Kostnaden för hemtjänst varierar dock kraftigt mellan olika kommuner, vilket skvallrar om att redovisningen av den verkliga kostnaden inte är helt jämförbar.

Kostnaden för hemtjänsten per timme i kommuner 2006

Källa: Jämförelser mellan kommuner utifrån brukarrelaterad information inom äldre- och handikappomsorg, SKL 2006

3.1.3 Villkoren måste vara stabila

Eftersom det bör ligga i landstingens och kommunernas intresse att upprätthålla ett fungerande valfrihetssystem är det också viktigt att inte villkoren för verksamheten försämrats avsevärt över budgetåren. Här har Vårdföretagarna märkt en reell risk i att kommuner lättvindigt ändrar ersättningen, eller förutsättningen för ersättningen under budgetåren, vilket skapar en stor osäkerhet för entreprenörerna.

Att överprissätta en tjänst är allvarligt och om en leverantör får en för hög ersättning per brukare från kommunen strider detta mot EG-rättsliga regler om statsstöd. Ett för lågt pris är kanske ännu allvarligare, eftersom de

privata leverantörerna sakta svälts ut. Då riskeras både mångfalden och kvaliteten eftersom alla ekonomiska marginaler försvinner. Att sätta ett för lågt pris får också konsekvenser för personalens arbetsmiljö. Entreprenörerna har inte råd att bekosta vidareutbildning, eller arbeta med förbättringar av arbetsmiljön. Detta är något som Vårdföretagarna sett att kommunerna kompromissat med och problematiken ligger till grund för den här rapporten. När villkoren för den givna ersättningen försämrats eller när ersättningen sänks blir också kvaliteten i hemtjänsten sämre. De som slutligen drabbas av detta är brukarna.

3.2 Hanteringen av ickeväljare

Eftersom alla brukare inte vill göra aktiva val av utförare är det viktigt att LOV reglerar hur dessa ”ickeväljare” ska hanteras.

3.2.1 Kommunerna bör inte monopolisera ickeväljarna

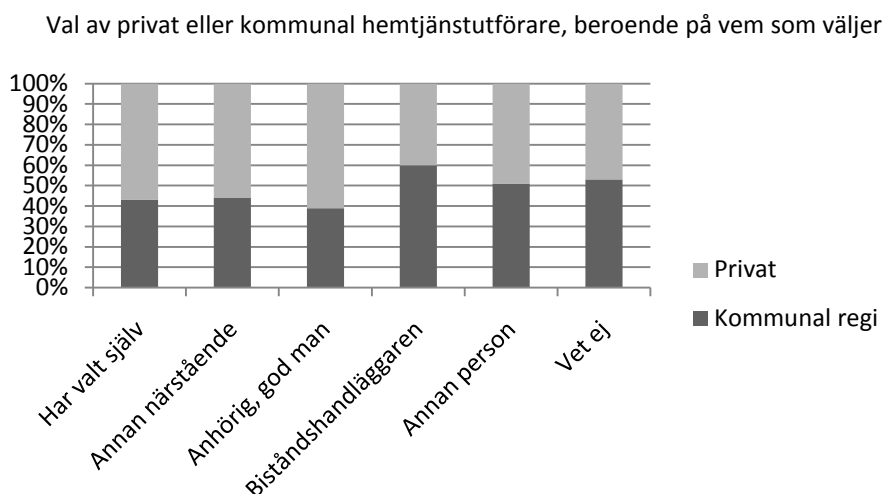
När en brukare inte vill välja utförare i en kommun som infört LOV eller kundval skall det alltid finnas ett ickevalsalternativ tillgängligt. I många kommuner, exempelvis Varberg, är det kommunens egenregi som är ickevalsalternativ. Detta är problematiskt i de fall då en majoritet av brukarna inte väljer utförare. Då innebär ickevalsalternativet en snedvridning av konkurrensen eftersom den kommunala egenregin får en kundgrupp tilldelad utan de motkrav på kvalitet som privata entreprenörer måste förhålla sig till. Därför bör ickevalsalternativet vara konkurrensneutralt. Ett alternativ är att som Nacka och Täby utforma ett rullande schema där alla utförare är ickevalsalternativ en månad i taget. På så sätt garanteras att ickevalsalternativet är konkurrensneutralt.

3.2.2 Vem som väljer har betydelse

Efter att en brukare fått ett kommunalt biståndsbeslut kan en brukare behöva stöd och hjälp för att kunna välja. Denna hjälp ges i praktiken av en biståndshandläggare. Denne måste förhålla sig konkurrensneutral i förhållande till de olika alternativen, men en fråga är om de verkligen är det. Eftersom biståndshandläggaren har en stor del i att uppmuntra den enskilde att göra ett välinformerat och aktivt val finns en stor möjlighet till dold påverkan.

Ett exempel på detta finns i Stockholms stads brukarundersökning i hemtjänsten 2008, där biståndshandläggaren i 60 procent av fallen väljer ett kommunalt alternativ. Detta innebär en reell snedvridning av konkurrensen vilket får konsekvenser för brukarnas långsiktiga valmöjligheter eftersom de

privata entreprenörerna svälts ut från marknaden. På motsvarande sätt ser man att brukare som valt själva i 60 procent av fallen väljer hemtjänst i privat regi, enligt nedanstående diagram.⁹ Vårdföretagarna ser därför positivt på att pensionärer uppmuntras att välja själva och får förtroendet från politiskt håll att göra det.

3.3 Förfrågningsunderlagets kvalitet

Något som ytterligare försvårar affärsverksamheten för de lite större entreprenörerna är att kraven på hemtjänstverksamhet ser mycket olika ut mellan kommunerna. Ett bra exempel är Nacka Kommun, som ställer få skall- krav på verksamheten, förutom att bolagsmässig formalia ska vara i ordning och att utförarna ska uppvisa adekvat kompetens för uppdraget . Detta synsätt håller öppet för entreprenörer att hitta egna lösningar på problem och sänker tröskeln för att driva hemtjänstföretag. Samtidigt litar kommunen på att den valfrihet som man gett medborgarna ska leda till att lyckade verksamheter stimuleras och dåliga verksamheter väljs bort.

3.3.1 Skallkrav försvårar egna initiativ

Självklart måste kommunen ställa krav på utförarna, men blir det alltför detaljstyrt kan det verka avskräckande för entreprenörer som vill bedriva hemtjänst. Uppsala kommun har ett myller av skallkrav i sitt

⁹ Hemtjänsten i Stockholm- en enkät till brukarna hösten 2008, USK, Stockholms stads utredning och statistikkontor

förfrågningsunderlag, det vill säga krav som måste vara uppfyllda för att en entreprenör ska kunna vara valbar för hemtjänst. Här hittas exempelvis krav på att utförarna skall utse tandvårdsansvarig och att man skall följa kommunens policy för ”samverkan med den ideella sektorn. Man skall även ” aktivt motta och genomföra passande erbjudanden som finns tillgängliga inom ’ Kultur i vården’ och ett kulturombud ska finnas. Ett skallkrav är också att vid nyanskaffning köpa miljöbil. I Växjö uppmuntrar kommunen utförarna att använda miljöbilar, gärna med alternativa bränslen, men det är inget skallkrav. Däremot måste man ha tillgång till ”telefax”, för att ”skyndsamt” kunna ta del av beställningar.

Det är självklart lovvärt att äldre skall få tillgång till kultur inom hemtjänsten och att kommunen uppmuntrar till miljövänlighet. Men en entreprenör hade lika gärna kunnat använda kultur som konkurrensmedel för att locka en grupp brukare istället för att kommunen angett det som skallkrav.

I de fall det inte utgår någon ersättning för luddiga detaljkrav, kan man fråga sig om det inte bara innebär en administrativ börda för de entreprenörer som trots allt ansluter sig till kommunen. Att som Uppsala också kräva att det ska finnas en auktoriserad tolk i verksamheten, oavsett om man har brukare som efterfrågar detta eller inte, innebär också en extra kostnadsdrivande börda.

3.3.2 Kommunerna monopoliserar nattuppdragen

Många kommuner, exempelvis Sollentuna, Trosa, Uppsala och Varberg undantar nattuppdragen – som ger högre ersättning - från erbjudandet och behåller dem i kommunal regi. Här stängs alltså entreprenörerna ute från en hel marknad som skulle ge möjlighet till bättre ekonomi. Kommunerna behåller sin monopolställning på natten och konkurrens på lika villkor blir omöjlig.

4 Resultat från verkligheten

Under juli och augusti 2009 genomfördes ca 15 st. intervjuer med vårdföretagare, kommunala tjänstemän och förtroendevalda. Syftet med detta är att skapa en helhetssyn kring hur arbetet med LOV har fungerat i kommunerna och vilken utvecklingspotential de medför. De synpunkter som framkommer visar att LOV har tydliga barnsjukdomar.

4.1 Orimliga villkor för ersättningen

Ett problem som många företag vittnar om uppkommer när ersättning utgår för utförd tid. Den privata aktören får därför bara ersättning för den effektiva tid de är hos brukaren, vilket är ungefär 55 procent av den totala tiden som läggs på brukaren¹⁰

Man kan likna vid att en mattaffär kanske har öppet 09-17, men att personalen ändå måste komma dit före klockan 9 och stanna kvar när butiken har stängt, trots att det inte finns några kunder som kan handla. På motsvarande sätt fungerar hemtjänstens arbete med olika moment hos brukarna. I hemtjänsten ingår nämligen många moment utförarna inte kan få ersättning för, exempelvis planering och transporter.

4.1.1 Felkalkylerad tid för olika moment drabbar brukarna

För varje moment i verksamheten finns därför en kalkylerad tid som varje moment är beräknad att ta i anspråk. Den kalkylerade tiden ligger sedan till grund för ersättningen som ges till utförarna. Eftersom tidskalkylen görs av kommunala tjänstemän utan insyn i verksamheten blir resultatet ibland väldigt snedfördelat. Ett extremt exempel som uppkommit i diskussion med företagen är att man i Varbergs kommun enbart gett ersättning för en minut när uppdraget är att sätta på en brukare stödstrumpor. I verkligheten tar detta runt femton minuter. Den privata aktören förväntas därför jobba resten av de fjorton minuterna gratis.

¹⁰ Jämförelser mellan kommuner utifrån brukarrelaterad information inom äldre- och handikappomsorg, SKL 2006

Kristina Bardh, vd Kosmo Hemtjänst

"Vi är (exempelvis) engagerade i Varbergs kommun där det finns orimliga begränsningar i biståndet. Ett exempel är att det bara får ta en minut att sätta på en pensionär stödstrumpor. Varberg är värst när det gäller hemtjänsten. Men samtidigt är de ett strålande koncept utåt eftersom det finns många aktörer som jobbar med hemtjänsten vilket innebär mångfald".

Lena Andersson, ordförande socialnämnden (m) Varberg

"Vår timtaxa ligger idag i medelprisklassen om man jämför med andra kommuner. Leverantörerna får ersättning för bedömd tid och inte för utförd tid. Annars blir det väsentligt tuffare. Vi ser över tidsbedömning och dubbelbemanning, förvaltningen ser över vad som är rimligt. Ingenting är enkelt. Däremot har vi många nöjda pensionärer."

För att kontrollera de privata företagens tidsförbrukning använder sig många kommuner av en så kallat "innanför dörren"- mätning. Detta går ut på att man enbart får ersättning för den tid man faktiskt är innanför dörren hos brukaren. Det regleras med tekniska system (exempelvis IntraPhone) som liksom stämpelklockor mäter exakt den tid som lagts på brukaren. Detta kan ju verka lovvärt och argumentet från kommunernas sida är att det ger en större trygghet för brukaren. Denna modell medför ingen risk att utföraren "naggar i kanten" på den tid som brukaren blivit tilldelad. Detta synsätt innebär dock att man inte får ersättning för att slänga soporna, sätta på tvättmaskinen (om den inte finns i lägenheten), handla mat eller gå en trevlig promenad med brukaren.

Uppsala Kommun, socialförvaltningen

...//Bland annat har vi ändrat ersättningssystemet, nu ersätter vi för utförd tid istället för beviljad tid. Dessutom har vi infört ett nyckelsystem som har avvecklat nyckelhanteringen. Den gör att man knappar in tider i sin mobil när man går in genom dörren och får ersättning för den tid man varit innanför dörren. Intentionen med detta är att man ska få ersättning för utförd tid- att man inte ska vinna på att stressa (detta har vi hört från våra utförare)

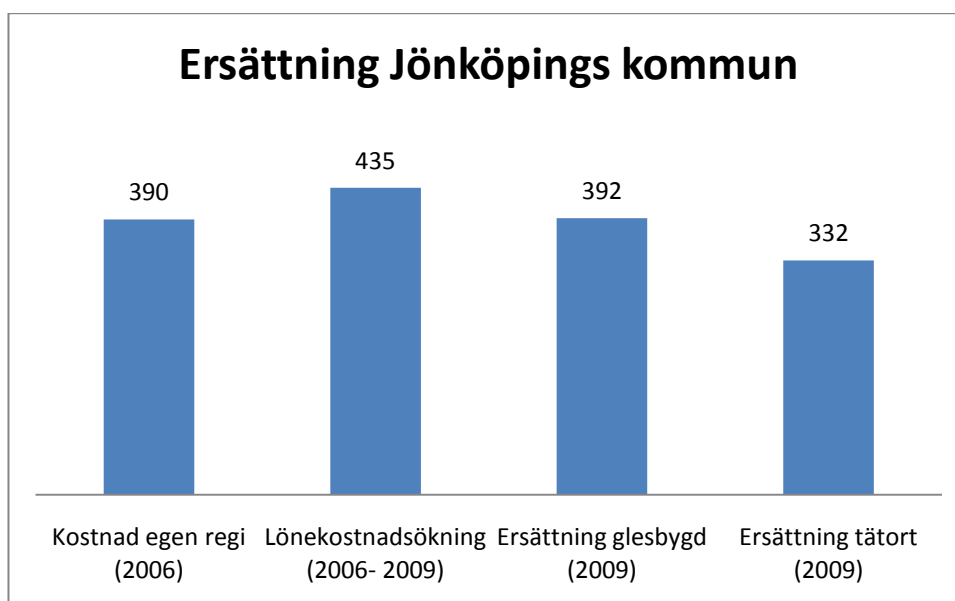
Nu ska det sägas att Varbergs kommun själva uppmärksammat att det finns orimligheter i ersättningsnivåerna, och att problemet är på väg att lösas. Men samtidigt är detta ett symptom på att kommunerna använder ett nyligen infört valfrihetssystem felaktigt, kanske på grund av okunskap. Att sätta en felaktig ersättningsnivå, oavsett om det är på grund av okunskap eller dålig förståelse för valfrihetssystemets dynamik, innebär ett hot mot valfrihet och mångfald och är en av de mer farliga barnsjukdomarna hos LOV.

4.1.2 Obetalda restider

Villkoren för ersättningen skapar därmed många problem för företagen. Eftersom de enligt LOV inte har rätt att säga nej till några brukare kan det innebära långa restider för utförare i kommuner med stor geografisk spridning, exempelvis i glesbygdskommuner. Eftersom man inte får någon ersättning för transporter innebär detta högre kostnader för en utförare än att ha alla brukare på ett ställe.

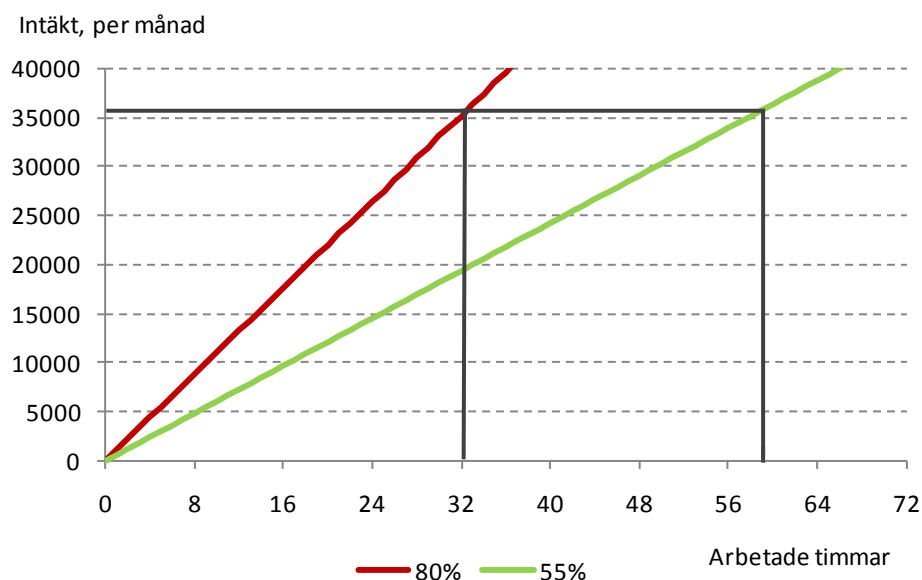
Man får inte heller ersättning för dokumentation, dubbelbemanning, kompetensutveckling, samtal med nya eller befintliga brukare, anhöriga och annat som är absolut nödvändigt för att uppfylla kommunens skall- krav vid en upphandling. När den ersättning som faktiskt ges dessutom är lägre än kommunens genomsnitt, som i Varbergs kommun blir det svårt för företagen att klara verksamheten.¹¹

Jönköpings kommun kostnad för hemtjänsten, respektive ersättning

¹¹ Källa: SKL KPB, faktiskt erbjuden ersättning Jönköping 2009

Borås Kommun, ett räkneexempel

Detta räkneexempel är beräknat på ett enmansföretag som utför servicetjänster i tätort, där ersättningen per timme är 275 kronor. Ersättningen är naturligtvis högre i glesbygd- men då blir också entreprenörernas kostnader högre.

Den övre grafen visar Borås Kommuns egen kalkyl ¹²över när du når break-even som entreprenör. Dessa räknar med en nyttjandegrad på 80 procent- det vill säga att en entreprenör får ersättning för 80 procent av den tid de arbetar med sin verksamhet. Då nås break- even, den punkt verksamheten börjar gå med vinst, efter 32 timmar, en arbetsvecka på motsvarande 40 timmar, när resor, planering och dokumentation räknats in. Då är kommunens kostnad tillika entreprenörens intäkt 36 960 kronor, vilket täcker kostnaden för lön, personalomkostnader, lokal och bil mm. Detta motsvarar en månadslön på 22 000 kronor, och en timlön på 137,50- vilket kan antas vara en ganska bra timersättning för en enmansföretagare.

Tyvärr stämmer verklighetens förutsättningar inte överens med den glädjekalkyl Borås kommun skapas. I verkliga livet är nyttjandegraden enbart 55 procent, enligt SKL:s beräkningar. En entreprenör får alltså bara

¹² När går det ihop? Hemtjänstvalet start i Borås 1 september 2009

ersättning för 55 procent av den tid som läggs på verksamheten. Detta innebär att det tar upp till 60 timmar för en enmansföretagare att nå break-even. Och då är inte tid för resor, dokumentation och planering inräknat. Om detta ska räknas in måste en entreprenör jobba 109 timmar i veckan för att få verksamheten att gå ihop- för samma månadslön på 22 000 kr. Timlönen blir då skrämmande låg, ungefär 50,50 per timme. Med dessa förutsättningar är det därför inte speciellt svårt att förstå om entreprenörer tvekar om att gå in i Borås kundvalssystem.

Cecilia Halvars Örnell, Aleris

Många kommuner ser inte affärsmässigheten i lagen, företagen måste ibland upplysa hur den ska tillämpas. Från politiskt håll verkar det finnas en stor tilltro till LOV, man önskar att många små entreprenörer ska komma upp i verksamheten, men i verkligheten fungerar det inte så. Många i personalen är till en början intresserade av att starta eget, men i verkligheten är det svårt eftersom det kostar mycket pengar, tid och kraft.

4.1.3 Kommunal underprissättning

Varbergs kommun har tillåtit egenregin att gå med förlust med 13, 6 miljoner kronor¹³ och därmed tillfört extra resurser till den kommunala hemtjänsten. Detta innebär en reell snedvridning av konkurrensen, eftersom en privat entreprenör inte har resurser nog att klara sig med en sådan budgetöverträdelse.

I Växjö går omsorgsnämnden back ungefär 6,1 miljoner kronor. Även i Västerås stad går äldreomsorgen med ungefär 1,2 miljoner¹⁴ kronor i förlust. Detta sker trots att man överfört kostnaderna för hemtjänsten till nämnden för funktionshindrade. Sådan kreativ budgetering gör det svårare att avgöra vart pengarna tar vägen och svårare att utkräva ansvar. I Växjö och Gotland har därför vårdföretaget Attendo dragit sig ur hemtjänsten eftersom förutsättningarna för verksamheten är orimliga, enligt företaget.

Att villkoren för ersättningarna är orimliga försämrar i sista hand brukarens möjligheter till en hemtjänst med hög kvalitet. Flexibiliteten för brukaren minskar också, vill man en dag gå på promenad istället för att få städning blir detta önskemål omöjligt att genomföra eftersom utföraren inte får

¹³ Årsredovisning 2008, Varbergs kommun

¹⁴ Stadens årsredovisning 2008, Västerås stad.

ersättning för detta. På detta sätt ligger inte hemtjänstens utformning i linje med regeringens intention att skapa större valfrihet för den enskilde.

Stockholms kommun är ett exempel som har lyckats avvärja den problematiken. Varje stadsdelsnämnd är nu en så kallad resultatenhet, där ett eventuellt under- eller överskott följer med verksamheten. Nämnderna är ansvariga för att anslagen inte överskrids och att avkastnings- och resultatkrav uppnås. I kommundirektiven står också att nämnderna ska upphandla sin verksamhet och att intraprenader (verksamhet i egen regi) måste överföra 100 procent av sitt resultat, för att garantera konkurrensneutralitet. Om en nämnd visar över- eller underskott skall det positiva resultatet tillsättas en resultatfond och det negativa följa med enheten.¹⁵

Här finns också en lyhördhet från politiskt håll vilket kan skapa förutsättningar för konkurrens på lika villkor. Men många kommuner har fortfarande en lång väg att gå innan de kan bedriva verksamheten lika affärsmässigt som de privata företagen.

Lena Andersson, Socialnämndens ordförande Varbergs kommun

”Kommunens verksamhet har fått gå med underskott. I samband med detta kunde vissa saker ha skötts bättre. På mötena har det framkommit att vi betalar för dåligt. Men samtidigt är vissa företag aktiva i kommuner med ännu lägre timpeng. Vi har haft en diskussion om priset och hur lång tid saker ska ta- där gäller det att ge och ta. Här har förvaltningen lagt upp ett ambitiöst schema för åtgärder, och här finns många nya

Att det är vanligt att kommunen redovisar en alltför låg kostnad för den egna verksamheten är illa, men ännu mer utmanande blir det när kommunen vägrar föra en saklig diskussion om detta. När ersättningen kritiserats av företagen, exempelvis i Varbergs kommun, har man från kommunalt håll hänvisat till att företagen också har verksamhet i kommuner där ersättningen är ännu lägre. Det är irrelevant, eftersom andra kommuner ställer helt andra krav för sin ersättning och har annorlunda geografiska förutsättningar.

¹⁵ Regler för ekonomisk förvaltning, Kommunal författningssamling, Stockholm

Thomas Nilsonne socialnämndens ordförande, Täby

Om man går 12, 13 år tillbaka i tiden, har kostnaderna i det kommunala systemet sjunkit avsevärt. Valfriheten har blåst ut luft i systemet. Om kommunen handlar upp ett boende har inte invånarna mer valfrihet, eventuellt kan man spara pengar. Men kommunen pekar fortfarande med hela handen.

För tio år sedan införde vi valfrihetssystem, där utförare fick betalt efter viss peng, och alla fick samma. Invånarna kunde sedan välja. Problemet blir då när alla väljer samma och det bildas kö. Man kan säga att vissa struntar i att de får bo hemma lite till- så länge de får bo på det boende de vill. Kritiken är att valfrihetssystemet inte är helt anpassat efter att spara pengar. Det är inte alltid prisoptimerat.

4.1.4 Oseriösa aktörer

Det finns också en oro från entreprenörerna att oseriösa aktörer uppkommer på hemtjänstmarknaden, där små familjeföretag jobbar orimligt långa dagar för låga löner. Denna problembeskrivning känns dock inte riktigt igen från de tillfrågade kommunernas sida. Många hänvisar till att de har tydliga granskningar av företagen innan de börjar sin verksamhet, med hjälp av bland andra Skatteverket. Andra menar att utföraralternativ som inte fungerar väl, inte heller kommer väljas av brukare. Därmed kommer marknaden sanera sig själv. Detta är förvisso sant, men det är viktigt att förutsättningarna för affärsverksamheten inbjuder till sunda förhållanden. Belägg för resonemanget om oseriösa företag återfinns dock i Kommunals rapport- Den som söker skall finna. De har granskat 146 företag som är verksamma inom hemtjänst och förskola i Nacka och Täby kommun och hittat att vart femte företag hade anmärkningar på obetald skatt, moms, eller skulder till stat, kommun eller enskilda. Detta kan bero på slarv, okunnighet, dålig ekonomi eller fiffel. 60 procent av hemtjänstföretagen har inte heller kollektivavtal. Detta kan innebära sämre eller mer osäkra villkor för de anställda och kan gå ut över kvalitén i tjänsterna.¹⁶

Vårdföretagare

Detta får till följd att företag som kan räkna och tänka inte ger sig in från 0 i en kommun. Rationella företag gör helt enkelt inte det. Istället blir det "på hörnet"- affärer som ger sig in i det, där hela familjen är inblandad och lägger 15 h om dagen på det. Med normala arbetsförutsättningar går det helt enkelt inte. Kommunens verksamhet kompletteras helt enkelt med ett låglöneproletariat.

¹⁶ Den som söker ska finna: om granskning av företag inom vård, skola och omsorg, Kommunal Stockholms län 2008

4.2 Begränsad förståelse för hemtjänstverksamhetens utmaningar

En viktig del i att skapa ett fungerande valfrihetssystem handlar om att skapa förutsättningar för interaktion mellan kommunen och entreprenörerna. Detta är särskilt viktigt då valfrihetssystemet är nytt och kommunen är en relativt oerfaren beställare av vård- och omsorgstjänster. Här innebär lagen självklart en stor omställning för de kommuner som har gått från att göra all verksamhet i egen regi, till att koordinera de många aktörer som kommer av den ökade mångfalden.

Många entreprenörer uttrycker här en oro för den bristande affärsmässighet som kännetecknar vissa kommuners agerande. En entreprenör går långt och säger att ”företag som kan tänka och räkna kommer inte att gå in på marknaden”. I de kommuner som inte tidigare haft kundvalssystem måste de privata aktörerna gå in från noll eftersom kommunen tidigare haft en monopolposition. Detta medför stora uppstartskostnader, vilket innebär ett stort hinder för att gå in på marknaden. Om företagen sedan misstänkliggörs blir förutsättningarna svåra att bedriva hemtjänst på lika villkor.

Vårdföretagare

Ett problem är att kommuner i realiteten har ett monopol som man sedan släpper fritt. Lagstiftaren verkar inte ha tänkt på att hemtjänst är en skalkänslig verksamhet. Om man ska starta från noll är början en lång ökenvandring i väntan på bättre tider.

Ett problem är att kommunen beräknar sin interna ersättning, och den som tillfaller de privata bolagen, på ett nollresultat med 100 procent marknadsandel. I Västerås är till och med den ersättning som tillfaller oss lägre än kommunens egen ersättningsnivå.

Många företag vittnar också om att det har varit svårt att få gehör för de utmaningar och orimligheter man har stött på. Vissa kommuner har haft en närmast misstänksam hållning där man trots att vårdföretagen är ytterst välbärgade och har stora marginaler i sin verksamhet och egentligen bluffar när de visar röda siffror och vill ha högre ersättning.

Cecilia Öhrnell, Aleris

I samband med Lov övergår kommuner till nytt ersättningssystem, exempelvis från beviljad tid till utförd tid samtidigt som man utökar de geografiska hemtjänstområdena. Om timersättningen är alltför låg får företagen svårt att klara ekonomin. Kommunerna verkar ha alltför stor tilltro till vårdföretagens förmåga till effektiv verksamhet. Om det geografiska området blir större tar naturligtvis transporterna mellan kunderna längre tid, vilket minskar möjligheterna till effektivitet.

Uppsala Kommun, socialförvaltningen

I Uppsala har vi en väldigt tydlig beställar/ utförarorganisation. Vi kommer inte in i egenregi för att se hur de sköter sig. Vi har också en tydlig villkorsbeskrivning över vad som ingår i ett uppdrag.

4.3 Kvalitetsbegreppet

Kvalitet kan mätas på många olika sätt och att skapa ett kvalitetsbegrepp som verkligen mäter det som avses att mäta tar mycket tid och resurser i anspråk. Det är dessutom extra svårt inom en tjänstesektor där den enskildes uppfattning om en tjänst till stor del är subjektiv. Det handlar om hur brukaren har bemötts i verksamheten och vilken relation denne har till utföraren. På samma sätt som man bedömer ett restaurangbesök utifrån hur trevlig servicepersonalen var och hur maten smakade, är hemtjänstens kvalitet beroende av personalens kunskapsnivå, punktlighet och allmänna förhållningssätt till brukaren.

4.3.1 Äldreguiden

Hemtjänstens och äldreomsorgens kvalitet mäts på många olika sätt i de allra flesta kommuner. Socialstyrelsen genomför årligen en hemtjänstundersökning som redovisas i "Äldreguiden". Där är mått på kvalitet personaltäthet, chefstäthet, storlek på lokaler och beviljade antal hemtjänsttimmar¹⁷. Detta kan i vissa avseenden vara bra, men att bara mäta kvantitet och inte kvalitet blir ett trubbigt instrument för de kommuner som har ett välutvecklat valfrihetssystem med stor effektivitet i verksamheten. För dem är chefernas kompetens och skicklighet av lika stor betydelse som deras antal.

Denna studie visar att privata aktörer anser sig missgynnade i jämförelser som Äldreguiden, med bakgrund att frågorna är anpassade till den kommunala verksamheten. Kritiken mot Socialstyrelsens jämförelse har också framkommit från kommuner med välutvecklade valfrihetssystem, exempelvis Täby där personalstrukturen och arbetsrutiner ser helt annorlunda ut än i kommuner där den enskilda verksamheten har ett monopol på omsorgstjänster. Detta är viktigt att ta hänsyn till i utformningen av det nationella kvalitetmätningssystemet.

¹⁷ Socialstyrelsen, Äldreguiden

Thomas Nilsson, Täby Kommun

Det som haltat lite i jämförelserna är att Täby haft ett valfrihetssystem under lång tid- men frågorna är anpassade till kommuner med gamla system. Detta har gjort att vissa boenden hamnar i dålig dager. Det är lite som man frågar får man svar. En fördel med LOV är då att alla använder samma system.

Att ha ett väl fungerande, nationellt kvalitetsbegrepp som möjliggör jämförbarhet mellan kommuner är både önskvärt och en förutsättning för en konkurrensneutral marknad på lika villkor. Om dagens kvalitetsmätning missgynnar vissa aktörer och försvårar jämförelse är detta ett problem för ett hållbart valfrihetssystem. Här uppmuntrar Vårdföretagarna det arbete som görs av Socialstyrelsen och SKL (Sveriges kommuner och landsting) för att skapa nationella kvalitetsindikatorer som kan skapa en större kontinuitet i kvalitetsmätningen.

4.3.2 Förutsägbarhet i affärsprocess ger möjlighet till planering

För att ge goda förutsättningar för verksamheten är det också viktigt att det finns en förutsägbarhet i affärsprocessen. För att kunna planera sin verksamhet måste företagen dels ge rimliga möjligheter att konkurrera på lika villkor, men behöver också veta att förutsättningarna inte drastiskt kommer ändras. Detta är naturligtvis svårt eftersom alla politiskt styrda organisationer har en inneboende osäkerhet på grund av eventuella maktskiften och politisk strategi, men intentionen från kommunens sida måste ändå vara att skapa förutsägbarhet i systemen.

De kommuner som tillfrågats uppvisar en uppriktig vilja att utforma systemet så att det blir så smidigt som möjligt för alla parter. Ett exempel som nämns är att biståndshandläggaren som i samråd med brukaren tilldelar hemtjänsttimmar inte på något sätt får ”hjälpa” brukaren att välja alternativ och därmed favorisera vissa alternativ. En kommunal företrädare nämner att det är ytterst viktigt att man även på fritiden måste tänka på att hålla linjen och uppvisa professionalism för att garantera konkurrensneutralitet. Eftersom biståndshandläggarens bristande opartiskhet även har framkommit som synpunkt från företagen kan man anta att detta är en av lagens barnsjukdomar. Icke desto mindre är det viktigt att hålla denna problematik under uppsikt.

5 Hur kan barnsjukdomarna botas?

I detta avsnitt presenteras Vårdföretagarnas ställningstaganden kring den problembild som framkommit från våra entreprenörer och kommunala företrädare. Här redovisas konkreta lösningsförslag på den problematik som uppkommit kring införandet av LOV och hur de erbjuder utmaningar för att skapa hållbara valfrihetssystem.

5.1 Det ska råda likabehandling mellan de kommunala och privata anordnarna

Vårdföretagare

Jag tror regeringen hade tänkt att en massa frejdiga kvinnliga entreprenörer bara skulle uppstå. Men så blev det inte riktigt.

En relevant åtgärd som kommunerna kan använda sig av är att vinnlägga sig om att ersättningsnivåerna är korrekt beräknade och att de erbjuder en god möjlighet för entreprenörerna att ha en ekonomi i balans. Genom att ersätta beviljad tid istället för utförd, finns också förutsättningar för att skapa en inneboende effektivitet i verksamheten vilket också gynnar de kommunala alternativen. Ewa Samuelsson, borgarråd i Stockholm vittnar om att även den kommunala verksamheten tjänar på konkurrens, den fungerar som en mild blåslampa vilken stimulerar till mer effektivt arbete. Detta om något sänker kostnaderna på sikt- inte att svälta ut marknaden för privata aktörer och återinrätta ointagliga kommunala monopol. Här är det också viktigt att beslutsfattare på högre nivå uppmärksammar problematiken och tar sitt ansvar för att konkurrensen skall fungera väl i kommunerna.

Kommunerna måste också se till att det ickevalsalternativ som erbjuds brukarna är konkurrensneutralt och inte gynnar eller missgynnar någon aktör. Därför anser Vårdföretagarna att det är positivt att många kommuner redan infört, eller planerar att införa så kallade konkurrensneutrala ickevalsalternativ där utförare ställs till förfogande enligt ett rullande schema. Kommuner bör också se till att biståndshandläggaren inte också måste vara informatör, för att på så sätt garantera att ingen förfördelas i en eventuell valsituation.

5.2 Gör valfrihetssystemet obligatoriskt

Vårdföretagarna förespråkar ett nationellt obligatoriskt valfrihetssystem så att regionala skillnader undviks och kontinuiteten i systemen säkras. Detta möjliggör också att villkoren för de företag som är verksamma i flera

kommuner förbättras avsevärt när det extra arbete som olika valfrihetssystem medför försvinner. Att göra LOV obligatoriskt ökar också rättssäkerheten för de företag som är verksamma och ökar valfriheten brukare- i alla Sveriges kommuner.

5.3 Ökat erfarenhetsutbyte mellan kommuner och företagare

Eva Jobring, Socialförvaltningschef, Nacka

I stort sett ser vi ingen problematik utan har ett bra samarbete med regelbundna träffar där man kan lufta synpunkter och nya ersättningssystem. Eftersom att vi har regelbundna träffar har vi mycket marginella bekymmer och samarbetet fungerar i stort sett bra. Men alltid är det någon som inte blir nöjd.

Den kanske viktigaste komponenten för att skapa konkurrens på lika villkor är att man har ett väl fungerande erfarenhetsutbyte mellan kommunen och de olika utförarna. Detta framkom också som en synpunkt från de intervjuade företagen - de privata företag som både är ute i verksamheten och driver egen affärsverksamhet har många goda synpunkter på hur affärsmässigheten kan göras ännu bättre. Därför skulle det kännas naturligt att dela med sig av dessa, eftersom det skulle gynna alla parter.

Vårdföretagarna vill också bjuda in till ett nationellt erfarenhetsutbyte, där kommuner och entreprenörer kan utbyta erfarenheter och tillsammans utforma villkor för ett fungerande samarbete.

5.4 Förbättrad affärsmässighet- kommuner ska inte gå med förlust

För att få affärsmässighet i projekt är det viktigt att det finns förutsägbarhet i systemet, och tillräcklig volym för att kompensera för eventuella ändringar i ersättningssystemet. Det är också viktigt att kommunernas kostnad för egenregin redovisas på ett tydligt sätt och att det blir omöjligt för kommunens egenregi att gå med förlust och samtidigt behålla en lika stor marknadsandel som tidigare. Om en kommun sedan mot förmodan går med förlust, bör motsvarande summa kompenseras de enskilda entreprenörerna, för att konkurrensen inte ska snedvridas.

Många efterfrågar en volymgaranti inom ramen för LOV. Detta kan utformas genom att man handlar upp tårtbitar inom ett geografiskt område. Detta är till synes ett olösligt dilemma, eftersom det ingår i LOV att brukaren ska få välja och därmed också välja bort vissa alternativ. Däremot kan man visa på positiva exempel, som exempelvis Solna. Där handlades utförare upp inom ramen för LOU under ett halvår, och sedan släpptes kundvalet helt fritt. Detta möjliggjorde att kostnaderna för uppstart blev lägre för företagen, och att man kunde få en ekonomi i balans snabbare.

För att ytterligare stärka brukarens möjlighet till valfrihet är en vidareutveckling av LOV att brukaren själv får bestämma hur den tilldelade tiden skall fördelas. Detta stärker brukarens position i vårdkedjan, men innebär ökade administrativa kostnader för utföraren vilket man måste ta höjd för i ersättningssystemet. Vårdföretagarna vill därför uppmuntra att biståndet sätts ospecificerat, så att pensionären i samråd med utföraren får bestämma vad som ska göras och när. På så sätt skapas en ytterligare valfrihetsdimension och kvaliteten i hemtjänsten kan höjas ytterligare.

6 Referenslista

SOU 2008:15 LOV att välja – Lag Om Valfrihetssystem

Betänkande av Frittvalutredningen Stockholm 2008

Rapporter

2006 Analysrapport

Jämförelser mellan kommuner

utifrån brukarrelaterad information inom äldre- och handikappomsorg

Bengt André, och Yvonne Thorell, Sveriges Kommuner och Landsting i samarbete med Andreas Johansson, Ensolution AB.

2008 Den som söker skall finna:

Om granskning av företag inom vård, skola och omsorg

Kommunal Stockholms län

Artiklar

Dagens Samhälle Debatt 18 dec 2008 LOV måste göras om: Johan Aulin
chefscontroller i Uppsala

Dagens Samhälle 30 apr 2008 Debatt: Uppdatera kvalitetstänkandet: Håkan
Sörman Vd, Sveriges Kommuner och Landsting

DN Debatt 21 mars 2007 Ny lag skall ge äldre rätt till privat omsorg: Maria
Larsson

Tal

Tal Maria Larsson, Äldre- och folkhälsominister Riksdagen, Stockholm, 19
november 2008

Tal av Maria Larsson vid riksdagens behandling av betänkandet om Lag om
Valfrihetssystem (LOV)

Förfrågningsunderlag

Villkor för att bli godkänd anordnare av hemtjänst, avlösning och
ledsagning Nacka Kommun

Upphandling av insatser inom hemtjänsten i Varbergs kommun enligt lagen
om valfrihetssystem

Förfrågningsunderlag Trosa,

Förfrågningsunderlag för valfrihetssystem
enligt LOV för hemtjänst (omvårdnadsinsatser)
och ledsagning enligt LSS i Sollentuna Kommun

Information om kundval inom hemtjänst och hemsjukvård i Växjö kommun
När går det ihop? Hemtjänstvalet start i Borås 1 september 2009
Carin Liesén Lindqvist, kommunledningskansliet Borås Stad

Intervjuer

Cecilia Halvars Öhrnell affärsområdeschef Aleris
Eva Svensson Sektorchef Gästhemmet Edsby Slott
Kristina Bardh delägare Kosmo
Lena Andersson Ordförande socialnämnden (m), Varberg
Thomas Nilsson Socialnämndens ordförande (m), Täby
Susanne Harding biträdande chef social kontoret, Täby Kommun
Ewa Samuelsson, äldreborgarråd (kd) Stockholm
Bertil Olsson Ordförande omsorgsnämnden (kd) , Växjö
Eva Jobring Direktör för Socialtjänsten, Nacka
Eva Öhbom Ekdahl, ordförande för socialnämnden(m), Nacka
Annika Larsson Maspers, förvaltningschef socialförvaltningen, Varberg

